

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Številka: 060-11-5/2024/8
Ljubljana, 7. 5. 2024

Predlog

Z A P I S N I K

20. seje Komisije Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ki je bila v torek, 23. 4. 2024, v veliki dvorani T, Šubičeva 4, Ljubljana.

Seja se je začela ob 13. uri in se zaključila ob 14.35 uri.

Prisotni:

- predsednik: Branko Tomažič,
- podpredsednik: Anton Medved,
- člani: Bojan Borovnik, Jasmina Opec Vöröš in Jože Smole po pooblastilu Marka Staroveškega.

Opravičena:

- Saška Kiara Kumer in Marko Staroveški.

Ostali prisotni:

- Ana Le Marechal Kolar, Lara Tekavc, Leni Breznik, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano;
- Alenka Marjetič Žnider, Barbara Ahčin, Matjaž Podmiljšak, Zadrúžna zveza Slovenije
- Roman Žveglič, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije;
- Mija Lapornik, Karmen Fortuna, Trgovinska zbornica Slovenije;
- dr. Stane Kavčič, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani;
- Boris Orešek, Sindikat kmetov Slovenije.

* * *

Komisija je bila sklepčna in je potrdila dnevni red:

- 1. Poročilo Analize podatkov, zbranih na podlagi Odredbe o obveznem rednem pošiljanju podatkov o cenah kmetijskih pridelkov oziroma živilskih proizvodov za obdobje junij - november 2023 (št. 050-01-2/2024)**
- 2. Razno**

Ad 1)

Komisija Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je, na podlagi prvega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05 - UPB, 95/09 - odl. US, 21/13 - ZFDO-F, 81/18 - odl. US in 16/23) ter 20. člena Poslovnika Državnega sveta

(Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10, 6/14, 26/15, 55/20, 123/20, 67/22 in 69/23), sprejela naslednje

M N E N J E

k Poročilu Analize podatkov, zbranih na podlagi Odredbe o obveznem rednem pošiljanju podatkov o cenah kmetijskih pridelkov oziroma živilskih proizvodov za obdobje junij - november 2023 (št. 050-01-2/2024/2)

Komisija Državnega sveta za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: Komisija) je na 20. seji 23. 4. 2024 obravnavala Poročilo Analize podatkov, zbranih na podlagi Odredbe o obveznem rednem pošiljanju podatkov o cenah kmetijskih pridelkov oziroma živilskih proizvodov za obdobje junij - november 2023 (v nadaljevanju: poročilo). Pri obravnavi poročila so sodelovali predstavnica Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: ministrstvo) generalna direktorica Direktorata za hrano in ribištvo Ana Le Marechal Kolar, predstavnik Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani prof. dr. Stanko Kavčič, predstavnica Zadružne zveze Slovenije Alenka Marjetič Žnider, predstavnica Trgovinske zbornice Slovenije (v nadaljevanju: trgovinska zbornica) Mija Lapornik in predstavnik Sindikata kmetov Slovenije (v nadaljevanju: sindikat kmetov) Boris Orešek.

Komisija se je **seznanila** s poročilom, v razpravi je podala nekaj pobud in predlogov, ki so povzeti v mnenju.

Komisija večkrat opozarja na problematiko neenakomerne porazdelitve prihodkov vzdolž verige preskrbe s hrano in se sprašuje, kdo ščiti slovenskega potrošnika, ko na trgu odkupne cene kmetijskih izdelkov padajo, maloprodajne cene pa ostajajo nespremenjene ali se celo višajo. Na splošno komisija ugotavlja, da ekonomsko stanje slovenskih kmetij slabi, pri čemer se tudi zmanjšuje delež zaposlenih na kmetijah. Komisija je že večkrat izpostavila potrebo po ozaveščanju potrošnikov in promoviranju slovenskih pridelkov ter podprla uvedbo masnih bilanc, ki po njenem mnenju predstavljajo učinkovit mehanizem transparentnega ozaveščanja potrošnikov in so kot take pomembne za slovensko kmetijstvo.

Komisija ugotavlja, da se z namenom zaščite potrošnikov in večje transparentnosti pod določenimi pogoji lahko izvaja nadzor cen na podlagi Zakona o kontroli cen. Tako je bil julija 2023, na podlagi Odredbe o obveznem rednem pošiljanju podatkov o cenah kmetijskih pridelkov oziroma živilskih proizvodov, uveden nov ukrep spremljanja cen v celotni verigi preskrbe s hrano. Zavezanci za poročanje so pridelovalci, posredniki, predelovalci in trgovci. Podatke je zbirala Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (v nadaljevanju: agencija).

Predstavnica ministrstva je predstavila poročilo, ki so ga po naročilu ministrstva pripravili na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani. Poročilo oz. izvedena analiza podatkov zajema obdobje petih mesecev, od julija do novembra 2023, in se osredotoča na spremljanje cen kmetijskih in živilskih proizvodov v Sloveniji. Glavni namen vzpostavitve sistema spremljanja, zbiranja in analize podatkov je transparenten pregled dogajanja v verigi preskrbe s hrano, kar omogoča hitro ukrepanje v kriznih situacijah. Zavezanci za poročanje so različni pridelovalci, predelovalci, posredniki in trgovci - skupaj 165 pravnih subjektov, ki mesečno sporočajo podatke o nakupnih in prodajnih cenah ter količinah po poreklu proizvoda (slovensko, EU in izven EU). Kot je bilo pojasnjeno, se analiza osredotoča na šest ključnih sektorjev: žita, mesa, mleka, jajc, sadja in zelenjave. Podatki so anonimizirani, s čimer je zagotovljena zaščita podatkovnih subjektov, in so predstavljeni v agregatnem mesečnem izračunu. Struktura poročila vključuje povzetek, izhodišča za analizo, zaključke in sumarne tabele. Izvajalec analize je izračunal bruto marže za posrednike in trgovce, pri čemer je

pomembno razumeti, da bruto marža predstavlja razliko med nabavno in prodajno ceno, ne pa dobiček. Ugotovljeno je bilo, da so bruto marže pri proizvodih iz EU in izven EU višje kot pri slovenskih proizvodih. Pri trgovcih so se bruto marže gibale med 30 in 70 odstotki, pri čemer so izstopali kruh slovenskega porekla (70 odstotkov) in jajca izven EU. Najvišje zaznane bruto marže pri posrednikih so bile za krompir iz EU (75 odstotkov). Iz poročila med drugim izhaja zmanjšanje odkupnih cen nekaterih ključnih kmetijskih proizvodov, predvsem tistih z obilno letino ali presežno proizvodnjo v EU, kot je pšenica. Nasprotno so se cene nekaterih proizvodov, kot je svinjina, povečale zaradi povečanega povpraševanja na svetovnih trgih. Na ministrstvu menijo, da je potrebno daljše časovno obdobje zbiranja in analiziranja podatkov za natančnejšo oceno statističnih gibanj in bolj poglobljeno analizo, ki bo omogočila boljše razumevanje tržnih dinamik. Pričakuje se nadaljnje sodelovanje med izvajalcem analize in resornim ministrstvom ter morebitne prilagoditve sistema glede na prihodnje smernice Evropske komisije.

Predstavniki Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani je bil mnenja, da je, v sicer korektni predstavitvi poročila ministrstva, morda premalo poudarka na dejstvu, da čas zbiranja podatkov in njihove analize sovpadajo s časom spravila kmetijskih pridelkov. Zato je pričakovati, da bo slika glede porekla kmetijskih pridelkov v daljšem časovnem obdobju precej drugačna in bo delež porekla slovenskih proizvodov bistveno nižji.

Na Zadružni zvezi Slovenija menijo, da bi bilo treba izboljšati metodologijo zbiranja podatkov o poreklu kmetijskih proizvodov, še posebej pri predelanih izdelkih, kot so mleko in mlečni izdelki, proizvodi iz mešanega mesa, iz pšenične moke in kruh, ter metodologijo zbiranja podatkov vezati na carinsko poreklo. Po sedanjem sistemu je namreč lahko moka slovenskega porekla, če je bil zadnji del predelave, denimo mletje ali pakiranje, opravljen v Sloveniji. Poudarjajo, da je treba pri označevanju porekla upoštevati osnovno surovino, da se izognemo zavajanju potrošnikov o (slovenskem) poreklu izdelkov.

Na trgovinski zbornici z zadovoljstvom ugotavljajo, da iz poročila ne izhajajo večja odstopanja v prehranski verigi, kar kaže na stabilnost razmer v tržnem okolju. Marže za slovenske proizvode so nižje kot za proizvode iz EU in izven EU. Primerjava na ravni EU, po podatkih Eurostata, pa kaže, da so slovenske trgovske bruto marže precej pod povprečjem EU. Poročilo kaže, da na slovenskih trgovskih policah prevladujejo izdelki slovenskega porekla predvsem pri samooskrbnih izdelkih. Iz nedavne raziskave Valicono »Ogledalo Slovenije« je razvidno, da prebivalci Slovenije zaupajo trgovcem. Ob tem je bila komisiji predstavljena dodatna informacija glede razmerja cen sadja in zelenjave pri trgovcih in na tržnici, po kateri so po ugotovitvah trgovinske zbornice cene dva do trikrat višje na tržnici. V zvezi z ugotovitvijo iz prvega poročila o spremljanju cen, da so bruto marže trgovcev (odstotna razlika med nabavno in prodajno ceno, ki ne pomeni dobička) najvišje, več kot 70-odstotne, pri kruhu, je predstavnica trgovinske zbornice opozorila, da trgovine polovico kruha prodajo prek dopeke, kar povzroča višje stroške, predvsem zaradi porasta cen električne energije, poleg tega trgovci ne morejo vračati neprodanega kruha dobaviteljem zaradi omejitev Zakona o kmetijstvu, ki to šteje za nedovoljeno ravnanje. Izpostavila je tudi pomen uporabe kakovostnih podatkov, ki jih zbira Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju: statistični urad) po evropsko primerljivih metodologijah, in pozvala, da se v prihodnje, v izogib podvajanju zbiranja podatkov, v večji meri uporablja te informacije. Na trgovinski zbornici poudarjajo, da poročanje trgovcem ne povzroča le dodatne administracije, ampak tudi višje stroške. Ob tem bi morali upoštevati tudi zmanjšanje stopnje prehranske inflacije v Sloveniji v primerjavi s povprečjem EU 28 in evroobmočjem, čemur pritrjuje tudi mnenje Banke Slovenije.

Na sindikatu kmetov menijo, da so trgovske marže še vedno tako visoke, da privabljajo trgovce k investicijam v nove prodajne police, zaradi česar smo po površini prodajnih polic praktično na čelu Evrope. To je predstavnica trgovinske zbornice demantirala in pojasnila,

da smo v Sloveniji po poprodajnih zmogljivostih nekje v sredini evropskega povprečja. Predstavniki sindikata kmetov je izpostavil vprašanje skladnosti podatkov, zbranih v okviru statističnega urada, in podatkov, zbranih za potrebe tega poročila. V zvezi s tem je poudaril pomen pravilnosti in kakovosti zbranih podatkov, saj se ti uporabljajo tudi kot osnova za obdavčitev, za izračun katastrskega dohodka. Na sindikatu kmetov pričakujejo, da bodo podatki, zbrani skozi daljše časovno obdobje, podali bolj jasno sliko dejanskega stanja. Izpostavil je tudi zaupanje kupcev v poreklo izdelkov, kar je rezultat vstopa treh sektorjev v sistem sheme izbrane kakovosti. Na sindikatu kmetov pričakujejo, da se bosta v ta sistem vključila tudi sektorja žita in zelenjave, kar bo prispevalo k večji prepoznavnosti porekla izdelkov. Izpostavil je tudi zadovoljstvo glede ureditve področja masnih bilanc.

Komisija ugotavlja, da iz zbranih podatkov, predstavljenih v poročilu oz. izvedeni analizi, ni mogoče ugotoviti, kakšno je razmerje cen kmetijskih pridelkov oziroma živilskih proizvodov znotraj agroživilske verige, kar pa je bil prvotni namen zbiranja podatkov. Ob uvedbi ukrepa zbiranja podatkov je namreč predsednik vlade dr. Robert Golob dejal, da želi vlada s spremljanjem cen pridelkov in živil ugotoviti, »kdo v verigi ima neupravičene dobičke in oderuške marže«. Komisija na splošno meni, da je na podlagi obravnavanega prvega poročila postavljanje jasnih razmerij preuranjeno, saj poročilo zajema premajhen ali celo napačen del podatkov in ne upošteva sezonskih razlik ter vpliv cen energije, minimalnih plač in drugih parametrov na cene živil. Prav tako se izpostavlja pomanjkanje nadzornega mehanizma nad verodostojnostjo posredovanih podatkov. Državni svetniki ugotavljajo, da je predstavljeno poročilo pravzaprav le zbir podatkov, ki ni zadostno analiziran, manjkajo tudi drugi viri podatkov, s katerimi bi lahko pojasnili morebitne spremembe oziroma trende v določenem obdobju. Podana je bila pobuda, da se zbiranje podatkov osredotoča zgolj na nekaj osnovnih živil (kruh, mleko in meso) in na koncu statistično ugotovi, kakšen je dejanski »razrez pogače«. Nujno je, da s popisom razmerij od vil do vilic dobimo jasen pregled nad deleži v agroživilski verigi. Predstavnica ministrstva je pojasnila, da so kategorije spremljanja pripravili v skladu s smernicami, ki so določene v ekonomiji in izbrali sektorje, ki imajo največji vpliv na nakupne odločitve posameznega potrošnika, in so med pomembnejšimi v Sloveniji. Kljub temu pa sektorji niso povsem enaki, zato jih ni mogoče neposredno primerjati. Pri zbiranju podatkov so se osredotočili predvsem na odkupno ceno (tudi odkupno ceno posrednikov, ki predstavljajo pomemben del verige) in prodajno ceno, ne pa tudi na ostale stroške, saj so ti podatki občutljivi in jih po veljavni zakonodaji niti ne morejo zahtevati.

Komisija ugotavlja, da so na področju kmetijstva različni viri podatkov, od analiz do zbirk podatkov, ki jih zbirajo različne institucije. Po njenem mnenju bi morali biti podatki zanesljivi in usklajeni, da se lahko na njihovi osnovi oblikujejo ustrezne politike. Poleg tega bi morali biti podatki na voljo na enem mestu in kvalitetno analizirani na način, da analiza zajema tudi globalne in družbene dogodke ter ukrepe, ki imajo vpliv na zbrane podatke. Pomembno je, da je analiza podatkov kvalitetna in obsežna, saj je od tega odvisna učinkovitost sprejetih ukrepov. Na ministrstvu pojasnjujejo, da želijo v nadaljevanju vključiti tudi druge baze podatkov, kot je statistični tržno informacijski sistem, da bi bolje razumeli gibanja na trgu. Ob tem poudarjajo, da je to šele začetek in da bo treba v prihodnje nadgraditi kakovost podatkov. Ob zaupanju zavezancem, da poročajo verodostojne podatke, na ministrstvu tudi poudarjajo, da se občasno pojavijo tudi napake, zato je pomembno, da agencija preveri in verificira podatke. Menijo, da je sistem glede verodostojnosti podatkov dober, saj zajema vse ključne pravne subjekte, ki delujejo na tem področju.

V razpravi je bilo opozorjeno, da bi morali inšpektorji ukrepati glede na ugotovitev iz prvega poročila o spremljanju cen in porekla živil, da je na koncu verige, torej na trgovskih policah, več slovenskega blaga kot na začetku verige.

Poudarjena je bila potreba po pošteni razdelitvi deležev v prehranski verigi in zaščiti tako potrošnika kot kmeta. Komisija še naprej poudarja, da so kmetje, pridelovalci, ki so prvi v verigi znotraj celotne verige, najslabše plačani člen, kar ni spodbudno za obstoj in razvoj slovenskega kmetijstva ter za zagotavljanje prehranske suverenosti in varnosti. Komisija poudarja, da kmetje niso krivi za visoke prodajne cene izdelkov ob nizkih odkupnih cenah surovin. Primeri razkrivajo majhen delež končne cene, ki ga prejmejo kmetje, kar kaže na razvrednotenje njihovega dela. Predstavljen je bil primer odkupne cene 45 centov za liter mleka, za katerega mora potrošnik v osiromašeni obliki v trgovini odšteti tudi do 1,6 evra. V razpravi je bilo izpostavljeno, da klavničarji, mlinarji, mlekariji in trgovci pogosto neupravičeno dražijo blago ter napovedujejo podražitve na trgovskih policah, kar ne odraža resničnih stroškov. Torej je kmetov delež v prodajni ceni mleka približno 25-odstoten. Komisija meni, da lahko samo jasen vpogled v razmerja znotraj agroživilske verige omogoči pravilno delovanje trga, zato so ustrezni podatki ključnega pomena. To je ključno za medsebojno povezovanje in krepitev slovenskih proizvodov v trgovinski verigi na podlagi dolgoročnih pogodb, ki bi omogočile stabilnost in izboljšale delovanje celotnega sistema. Komisija poudarja pomen razvoja medsebojnega povezovanja in krepitev slovenskega proizvoda v trgovinski verigi.

Komisija je bila seznanjena z iniciativo Evropske komisije za ustanovitev observatorijev – opazovalnic za spremljanje cen v prehranski verigi, pri čemer bo Slovenija svoje inovativno spremljanje oziroma delo v tem segmentu predstavila junija 2024 na ravni EU. Komisija pozdravlja premik v tej smeri na ravni EU. Predstavniki kmetov so namreč že nekajkrat na Evropsko komisijo naslovili predlog za pravično razdelitev cen med pridelavo, predelavo in prodajo kmetijskih in živilskih izdelkov, zato upajo, da bo evropska in slovenska usmeritev taka, da bo kmet deležen poštenega plačila za svoje delo.

Ad 2)

Pod točko Razno ni bilo razprave.

Sekretarka komisije:
mag. Eva Obreza Modic

Predsednik:
Branko Tomažič